

6.1 Sovietinė ir nacistinė okupacijos

Anšliusas – 1938 m. kovo 12 d. įvykdytas neteisėtas (tai pažeidė Versalio taikos sutartį) Austrijos prijungimas prie nacistinės Vokietijos.

Fašizmas (it. *fascismo* iš *fascio* – ryšulys; susivienijimas) – valstybinė santvarka ir ideologija. Dažniausiai fašizmu vadinama Italijos ir Vokietijos valstybių santvarka XX a. 3–5 deš. Būdinga neribota vienos partijos ar vieno vado valdžia, demokratijos neigimas, masinės represijos, svetimųjų baimė.

Komunizmas (lot. *communis* – bendras) – viena įtakingiausių ir pražūtingiausių XX a. visuomeninių filosofijų, sukurta Karlo Markso ir Frydricho Engelso. Po 1917 m. įvykdyto bolševikų perversmo Sovietų Sąjunga tapo pirmąja valstybe pasaulyje, mėginusia įvesti komunizmą.

Nacionalsocializmas (nacizmas) – Vokietijos valstybinė ideologija 1933–1945 m. Pripažįstamas individo pavaldumas valstybei, valstybės – nacionalsocialistų partijai, o partijos – fiureriui (Adolfui Hitleriui), rasių nelygiavertiškumas, arijų rasės išskirtinumas, neigiama demokratija ir liberalizmas.

1. Perskaitykite tekstą. Remdamiesi juo ir turimomis žiniomis atsakykite į klausimus.

Komplikuota tarptautinė situacija XX a. 4-ajame dešimtmetyje lėmė, kad Lietuva pateko tarp dviejų agresorių – **nacistinės Vokietijos** ir **komunistinės Sovietų Sąjungos**. Po Pirmojo pasaulinio karo sudarytos Versalio sutarties sąlygomis nebuvo patenkinti Vokietijos ir kitų pralaimėjusių šalių gyventojai, todėl tvyrojo revanšo nuotaikos. Nuo 1920 m. iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos 1945 m. politinę valdžią daugelyje Europos valstybių įgijo fašistinis ir kiti autoritariniai režimai. Italijoje 1922 m. valdžią užėmė B. Musolinio fašistai. 1933 m. kancleriu paskyrus A. Hitlerį, Vokietija siekė nauja ekspansija atstatyti savo galią ir statusą, prarastą per Pirmąjį pasaulinį karą, ir sukurti kolonijinę imperiją. 1935 m. šalyje buvo įvesta visuotinė karo prievolė. 1936 m. Vokietija remilitarizavo Reino sritį, 1938 m. prisijungė Austriją (anšliusas), 1938 m. rugsėjį pagal Miuncheno sutartį – Čekoslovakijos Sudetų kraštą. 1939 m. kovo 22 d. Vokietija Lietuvai paskelbė ultimatumą, kuriuo pareikalavo grąžinti Klaipėdos kraštą. Nepaklusus grasino karine intervencija. Lietuva ultimatumą priėmė. Šie veiksmai sugriovė ankstesnę Versalio sistemą.

Azijoje teritorijas grobė Japonijos imperija, kuri ėmė skleisti japonų rasės pranašumo ir teisės dominuoti Azijoje ideologiją.

Nacistinės Vokietijos vadovas Adolfas Hitleris, fašistinės Italijos dučė (vadas) Benitas Musolinis ir Japonijos imperatorius Hirohito

6.1 Sovietinė ir nacistinė okupacijos

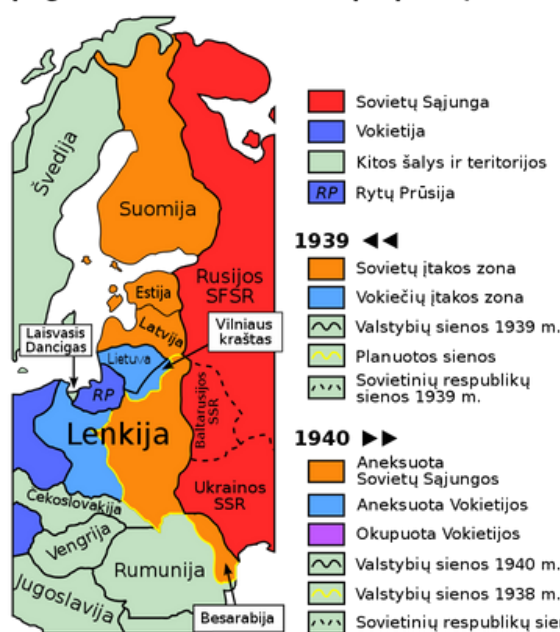
1. Kokie faktai leidžia teigti, kad XX a. 4-ąjį dešimtmetį tarptautinė padėtis blogėjo? Išvardykite priežastis.
2. Kaip didžiosios valstybės vertino agresyvią Vokietijos užsienio politiką?
3. Kaip agresyvi Vokietijos, Sovietų Sąjungos ir Lenkijos užsienio politika palietė Lietuvą?
4. Išvardykite valstybes, sukėlusias Antrąjį pasaulinį karą.
5. Įvertinkite Vakarų demokratiškas valstybių užsienio politiką 1938–1939 m.

Tuo tarpu komunistinė Sovietų Sąjunga planavo ginklu įtvirtinti komunizmą pasaulyje. 1939 m. rugpjūčio 23 d. Sovietų Sąjunga ir Vokietija pasirašė **Molotovo–Ribentropo paktą** – nepuolimo sutartį bei slaptus Vidurio ir Rytų Europos padalijimo protokolus. Paktą pasirašė šalių užsienio reikalų ministrai – Joachimas fon Ribentropas ir Viačeslavas Molotovas. Oficialiai paktas buvo žinomas kaip Nepuolimo sutartis tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos. Neoficialiai jis taip pat vadinamas **Hitlerio–Stalino paktu** arba **nacių-sovietų paktu**. Pagal šios sutarties slaptuosius protokolus į SSRS įtakos sferą pateko Suomija, Estija, Latvija, rytų Lenkija ir dalis Rumunijos (Besarabija). Vokietijos įtakon pateko Lietuva ir vakarų Lenkija. Dažnai klaidingai manoma, kad pagal Molotovo–Ribentropo paktą Lietuva turėjo atitekti Rusijai. Iš pradžių SSRS ir Vokietija Lietuvą susitarė priskirti Vokietijos interesų zoni. Tik 1939 m. rugsėjo 28 d. (jau prasidėjus Antrajam pasauliniam karui) Vokietija ir SSRS pasirašė sienos ir draugystės sutartį, pagal kurią Lietuva atiduota Sovietų Sąjungai.

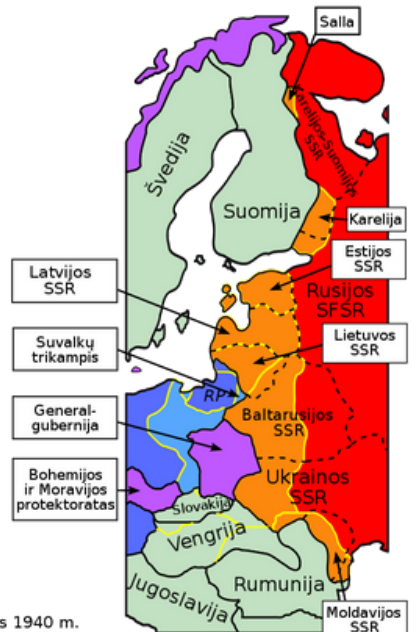

V. Molotovas pasirašo paktą, už jo – J. Ribentropas, dešiniau – Stalinas (šviesiu švarku), ant sienos – Lenino portretas

Planuotas Vidurio Europos padalijimas pagal Molotovo–Ribentropo paktą

Realūs teritoriniai pokyčiai 1939–1940 m.

Suplanuoti ir realūs teritoriniai pasikeitimai Centrinėje ir Rytų Europoje 1939–1940 m.

2. Išnagrinėkite žemėlapi ir atsakykite į klausimus.

1. Po kokio įvykio buvo slapta pasirašyta sutartis, kurią žymi geltona linija?
2. Kokių šalių vadovai šią sutartį pasirašė?
3. Kokios valstybės užpuolė ir pasidalijo Lenkiją?
4. Kokios valstybės pasidalijo Lietuvos teritoriją? Kurios dabartinės Lietuvos teritorijos dalys buvo prijungtos prie Vokietijos, o kurios – prie Sovietų Sąjungos?

6.1 Sovietinė ir nacistinė okupacijos

3. Palyginkite Sovietų Sąjungą ir nacistinę Vokietiją. Atitinkamoje vietoje parašykite, kas kuriai buvo būdinga.

		
Valstybė		
Gyvavimo laikotarpis		
Vienintelis vadas		
Vienintelė ideologija		
Žmonių skirstymas į draugus ir priešus		

6.1 Sovietinė ir nacistinė okupacijos

4. Jums pateiktos Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų priežastys. Palyginkite šiuos pasaulinius karus – priežastis sudėkite į atitinkamas vietas.

Agresyvi Japonijos ir Italijos užsienio politika, susidarė agresyvus blokas – Vokietija, Italija, Japonija (AŠIS); Anglija ir Prancūzija nuolaidžiavo Vokietijai, bijojo karo grėsmės; „Jaunos valstybės“ (Vokietija, Italija) siekė perdalyti pasaulį (kolonijas); Karinių blokų (Antantės ir Trilypės) susikūrimai; Vokietija buvo nepatenkinta Versalio sutarties sąlygomis, siekė atgauti po Pirmojo pasaulinio karo prarastas pozicijas; Europos valstybės varžėsi dėl kolonijų, prekybos ir viešpatavimo pasaulyje; SSRS kėlė „Pasaulinės revoliucijos“ idėją įtvirtinti komunizmą visame pasaulyje; Dideli prieštaravimai tarp Austrijos-Vengrijos ir Rusijos dėl įtakos Balkanuose; Prancūzija puoselėjo viltį atsikovoti kare su Prūsija prarastas Elzaso ir Lotaringijos teritorijas; Netobulai veikianti Versalio sistema, Tautų Sąjungos neveiknumas, JAV nedalyvavimas veikloje.

Pirmojo pasaulinio karo priežastys	Antrojo pasaulinio karo priežastys
...	...

Kariniai aljansai 1914 m.
www.smp2014is.ugdome.lt

Europa 1939 m. rugsėjo 1 d.
www.smp2014is.ugdome.lt

6.1 Sovietinė ir nacistinė okupacijos

5. Pagal pateiktus klausimus išanalizuokite istorinę nuotrauką.

1. Įvardykite tris istorines asmenybes.

2. Kokioms valstybėms atstovauja šie politikai?

A _____

B _____

C _____

3. Kokio įvykio proga fotografuota ši nuotrauka?

Įvykis _____

Data _____

Miestas _____

4. Kuo svarbus šis įvykis?

6. Pagal pateiktus klausimus išanalizuokite istorinę karikatūrą.

1. Įvardykite karikatūroje vaizduojamas asmenybes.

2. Kodėl šie asmenys taip pavaizduoti?

3. Iki kada tęsėsi jų „draugystė“?

4. Kada galėjo būti nupieštas šis plakatas?

5. Įvardykite karikatūros autoriaus politines pažiūras.

SSRS ir Vokietijos paktas: „Stalinas ir Hitleris kartu eina čiupti savo grobio“. Švedų karikatūra.